

ERKEK ALKOL BAĞIMLILARININ EŞLERİNİN GRUP TUTUM ÖLÇEĞİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Wives of Male Alcohol Dependent Patients by a Group Attitude Scale

Dr. Hasan Mırsal¹, Dr. Özkan Pektaş¹, Dr. Ö. Ayhan Kalyoncu¹, Dr. Devran Tan²,
Dr. Mansur Beyazyürek³

ÖZET

Amaç: Bağımlılık; birlikte tedavi olmayı gerektiren bir aile hastalığı olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada; erkek alkol bağımlılarının eşleri "Grup Tutum Ölçeği" ile değerlendirilerek tedavi sürecine katılma özellikleri yorumlanmıştır.

Yöntem: Çalışmaya alkol bağımlılığı tanısı ile yatarak tedavi gören erkek hastaların eşlerinden oluşan 160 kişilik bir grup alınmıştır. Çalışmaya alınan kişiler sosyodemografik veri formu ve "Grup Tutum Ölçeği" ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Eşler gruba iki kez katılmalarına rağmen "grupta bütünleşmeyi" veya bu gereksinmeyi düşündüren sorulara "evet" yanıtı vermişlerdir.

Sonuç: Kesitsel ön çalışma niteliği taşıyan araştırmamızdaki bu sonuç; erkek alkol bağımlılarının eşlerinde "grup desteğinin" oldukça önemli olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar kelimeler: Alkol bağımlılığı, grup terapisi, eşler.

SUMMARY

Objective: Dependence is considered as a disease which necessitates the treatment of all the family members. In this study, the wives of male alcohol dependent patients were evaluated by a "Group Attitude Scale" and their participation in the progression of the treatment was discussed.

Method: A group of 160 people who were the wives of the male alcohol-dependent patients in inpatient service were included in the study. These people were evaluated by detailed sociodemographic forms and "Group Attitude Scale".

Results: Most of the wives answered as "yes" the question which mentioned about "cooperation in a group" and the other questions asking for the similar meaning.

Conclusion: In this cross-sectional preliminary study, it was shown that "group supporting" was important among the wives of the male alcohol dependent patients.

Key words: Alcohol dependence, group therapy, wives.

Bağımlılık Dergisi 2004; 5: 9-12

Journal of Dependence 2004; 5: 9-12

¹ Yrd. Doç. Dr. Maltepe Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri A.D. Balıklı Rum Hst. Vakfı Anatolia Klinikleri

² Araş. Gör. Dr. Maltepe Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri A.D. Balıklı Rum Hst. Vakfı Anatolia Klinikleri

³ Prof. Dr. Maltepe Üniversitesi Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanı

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Yrd. Doç. Dr. Hasan Mırsal, Balıklı Rum Hastanesi Vakfı, Anatolia Klinikleri, Belgrad Kapı Yolu No:2 34760 Zeytinburnu – İstanbul – TÜRKİYE

Elektronik Posta Adresi / E-mail address: hmırsal@superonline.com Telefon / Phone: +90 (212) 547 16 00

9 Aralık 2003'te alınmış, 8 Mart 2004'te kabul edilmiştir. / Received December 9, 2003; accepted for publication March 8, 2004.

GİRİŞ

Bağımlılık; birlikte tedavi olmayı gerektiren bir aile hastalığı olarak kabul edilmektedir (1). Son yıllarda bir çok çalışma alkol bağımlılığının oluşması ve seyrinde “aile yapısının rolü” üzerinde durmaktadır (2,3). Sorunun oluşması ve seyrinde aile yapılanması rolü içinde eşlerin etkilerinin “ne olduğunu” kesin olarak söylemek mümkün değildir. Bunun yanında eşlerin “tedavi olma” ile ilgili tutumu ve rolü de çok karmaşık görünmektedir. Çoğunlukla “tedavi arama davranışı” ve “ayıklığın sürdürülme çabası” öncelikle aile bireyleri özellikle de eşler tarafından gösterilmektedir (1). Ailenin tedavi sürecine katılması oldukça karmaşık anlamlar ifade ediyor olmalıdır. Bağımlılığın anlaşılması ve kabul edilmesindeki sorunlar aile bireyleri için de geçerlidir.

Bağımlı eşlerinin tedavi sürecine katılmalarının temel nedenlerinden birisi nüksetmenin azaltılmasıdır. Sosyal destek olgusu bağımlılıkta oldukça önemli bulunmuştur (5,6). Ailenin özellikle bağımlı ile birlikte yaşayan kişilerin-eşlerin tedaviye katılmaları başlangıçta sorunu kabul etme açısından daha sonra da nüksleri önleme açısından faydalı olmaktadır.

Alkol bağımlılarının eşleri ile yapılan çalışmalarda eşlerin tutum ve davranışlarının üç tip uyarı ve yanıt özelliği gösterdiği ileri sürmüştür (7). Bunlar; “içme davranışını pekiştirme, içmenin olumsuz sonuçlarından koruma, içme davranışını cezalandırma” şeklinde özetlenebilir. Görüldüğü gibi bağımlı eşlerinin tutumları da bir tedavi anlayışından uzaktır. Bu durum aile içi “sorun çözme” özellikleri ile ilişkili olabilir. Uygun sorun çözme özelliklerinin olmadığı bir aile yapılanması içinde eşlerin uygun tedavi yaklaşımı göstermeleri de beklenemez. Eşlerin tedavi sürecinde yaşadıkları olumsuzlukları ortadan kaldırmak için aile yönelimli yaklaşımların faydaları olmalıdır. Alkol bağımlılığında değerlendirme, tanı ve müdahale aşamalarında ailelere yönelik değişik yaklaşım modelleri uygulanmıştır. Sistem modeli, davranışçı model, fonksiyon modeli, Al-Anon grupları bu modellere ve çalışma sistemlerine örnektir (8).

Tedavi sürecinin başında alkol bağımlılarının eşlerinin tutum ve davranışları ile ilgili çalışma sayısı çok azdır.

Eşlerin tedavinin erken döneminde tedavi ile ilgili özel gereksinimleri vardır. Ülkemizde alkol bağımlılarının eşlerinin tedavi gereksinimleri ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Alkol bağımlılığında “beraberlikle ilgili aile içi” dinamiklerini anlamak için eşlerle ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla yetmişli yıllardadır. Bu durumun arkasındaki gerekçe “aile” kavramının yerini geçici bir süre için de olsa “çift” kavramının almış olması olabilir. Ancak son yıllarda olasılıkla büyük grupları bir araya getiren dinamiklerin çeşitli toplumsal olaylar nedeniyle incinmesi nedeniyle “aile” kavramı eskisinden daha büyük bir önem göstermeye başlamıştır (9). Bu bilgiye koşut olarak önümüzdeki yıllarda tekrar alkol bağımlılığında aile çalışmalarının artması beklenebilir. Bu çalışmanın amacı; erkek alkol bağımlılarının eşlerinin tedavi programı (10) içinde yürütülen aile toplantılarına 2 kez katıldıktan sonra “Grup Tutum Ölçeği” (11) ile değerlendirilerek tedavi sürecine katılma özelliklerini ve bu süreçte gruba duyulan gereksinimi araştırmaktır.

YÖNTEM

Çalışmaya; kliniğimizde DSM-IV (12) tanı ölçütlerine göre alkol bağımlılığı tanısı ile yatarak tedavi gören erkek hastaların eşlerinden oluşan 160 kişilik bir grup alınmıştır. Çalışmaya alınan bağımlı olan eşleri çalışmaya alınma sırasınca hastanede yatarak tedavi görmekteydi. Çalışmaya alınan eşler bağımlı ile aynı ortamda yaşamaktadır. Zeka geriliği ve psikotik bozukluk öyküsü olan bireyler çalışma dışı bırakılmıştır. Çalışmaya alınan kişiler ayrıntılı sosyodemografik veri formu ve “Grup Tutum Ölçeği” ile değerlendirilmiştir. Eşlerin grup katılımları öncesi sosyodemografik verileri kayıt edilmiş ve çalışma konusunda çok kısa bilgi verilmiştir. “Grup Tutum Ölçeği” ise iki toplantı sonrasında kişinin kendisi tarafından doldurulmuştur. “Grup Tutum Ölçeği” 20 sorudan oluşmakta ve grupta bütünleşmeyi değerlendirmektedir. Ölçek dilimize çevrilmiş ancak geçerlilik ve güvenilirliği test edilmemiştir (10). Elde edilen veriler yüzde dağılımı olarak hesaplanmış ve sonuçlar yüzde üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 1:Grup Tutum Ölçeği ve Verilen Cevaplar

No	Verilen Cevap Şekli	EVET		HAYIR	
		%	n	%	n
1	Bu grubun üyesi olarak kalmak istiyorum	82.5	132	17.5	28
2	Grubumu seviyorum	85.0	136	15.0	24
3	Grubuma gelmeyi dört gözle bekliyorum	72.5	116	27.5	44
4	Bu grupta olanlar beni ilgilendirmiyor	42.5	68	57.5	92
5	Bu grupta olan her şeyle çok fazla ilgililiyim	67.5	108	32.5	52
6	Mümkün olsa bu gruptan ayrılmak istiyorum	22.5	36	77.5	124
7	Gruba gelirken korku ve endişe hissediyorum	17.5	28	82.5	132
8	Şu anda grubun sonuçlanmasını istiyorum	12.5	20	87.5	140
9	Gruptan hoşnut değilim	25.0	40	75.5	120
10	Mümkün olsa şu anda başka bir gruba girmek istiyorum	22.5	36	77.5	124
11	Kendimi grubun içinde hissediyorum	77.5	124	22.5	36
12	Bireysel farklılıklara rağmen grupta birlik ve bütünlük var	85.0	136	15.0	24
13	Diğer gruplara göre grubumun en iyisi olduğunu biliyorum	57.5	92	42.5	68
14	Grup faaliyetlerine katıldığımı düşünüyorum	60.0	96	40.0	64
15	Grup içinde olmamam grupta büyük değişiklik yapar	35.0	56	65.0	104
16	Grubun bugün olmayacağını söyleselerdi, kötü hissederdim	52.5	84	47.5	76
17	Kendimi gruba uzak hissediyorum	37.5	60	62.5	100
18	Bu grubun dışında kalsam çok farklı olurum	52.5	84	47.5	76
19	Grup yokluğumu hiç fark etmez	30.0	48	70.0	112
20	Herhangi bir toplantıyı kaçırsam kendimi hiç kötü hissetmem	30.0	48	70.0	112

BULGULAR

Çalışmaya alınan kişileri tamamı kadındır. Yaş ortalaması 42.6 (ss=15.0) dir. Eğitim durumu: İlkokul %12.5 (n=20), ortaöğretim %52.5 (n=84), yüksekokul %35 (n=56); çalışma durumu: çalışmıyor %62.5 (n=100), çalışıyor %37.5 (n=60) olarak bulunmuştur. Büyük bir kısmı İstanbul içinde oturmaktadır (% 95; n=144). Grup Tutum Ölçeği ve verilen cevapların dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

TARTIŞMA

Kurama dayalı grup psikoterapisi sürecinde iyileştirici etkisi olan çeşitli faktörlerin varlığı ileri sürülmüştür. Yalom (13) bu faktörleri; umut aşılama, evrensellik, bilgi paylaşımı, yardımseverlik, dayanışma, kişiler arası öğrenme, sosyalleşme tekniklerinin öğrenilmesi, taklit etme, katarsis, varoluşsal sorunların çözümü, çocukluktaki aile yaşantısının düzeltilmiş olarak yeniden yaşanması şeklinde bildirmiştir. Alkol bağımlılığında grup tedavilerinde ilk sekiz faktörün daha fazla işlev gördüğü kabul edilmektedir (14). Alkol bağımlılarının yakınlarının katıldığı grup terapilerinde de bu anlamda benzer süreçlerin etkili olması beklenebilir. Bu çalışmada sadece iki toplantıya katılım sonucunda elde edilen sonuçlar erkek alkol bağımlılarının eşlerinde de evrensel grup paylaşımı gereksinimlerinin var olduğunu düşündürmektedir. “Bu grubun üyesi olarak kalmak istiyorum (%82.5) ve grubumu seviyorum (%85)” itemlerine verilen “evet” yanıtlarının yüksekliği bu gereksinimin varlığını dolaylı yoldan destekleyen bulgular olarak yorumlanmıştır.

Alkol bağımlılığında aile ile ilgili tedavi yaklaşımları 1950’li yıllarda başlamıştır. Bu konudaki ilk örneklerde erkek alkol bağımlılarının eşleri ile birlikte aynı tedavi grubuna katıldıkları görülmektedir (15). Daha sonraki yıllarda bu konuda karşılaştırılabilir çalışma örnekleri yapılmıştır (16). Bu ve benzeri çalışmalar alkol bağımlılığında “aile terapisi” yaklaşımlarının temelini oluşturmuşlardır. Bu çalışmalarda eşlerin konumu daha çok “destek sağlama” amaçlıdır. Daha sonraki yıllarda eşlerin doğrudan kendi gereksinimlerinin varlığı ile ilgili yorumlar yapılmaya başlanmıştır. Alkol bağımlılığında grup terapisi yaklaşımlarının yanında aile ile ilgili başka bazı yaklaşımlar da yapılmıştır. Bu yaklaşımlar; bütünleşmiş aile terapisi (17), çoklu eş grup terapisi ve birlikte hastaneye yatma (18) şeklinde özetlenebilir. Bütün bu çalışmalar aynı zamanda alkol bağımlılığında aile ve eşlerin de bir şekilde tedaviye katılma gereksinimleri olduğunu düşündürmektedir. Ancak bu katılım gereksiniminin doğrudan ifade edilemediği görülmektedir.

Aile ilgili yapılan çalışmaların büyük bir kısmının pilot çalışma olduğu vurgulanmalıdır. Ayrıca tedavi programları ve terapistlerin eğitimleri konusunda yeterli veri bulunmamaktadır. Bu çalışmalarda dikkati çeken yönlerden birisi de aile terapisi yaklaşımları ile ailenin tedavi programına katılması arasındaki farklılığın çalışılmamış olmasıdır. Ancak bağımlı olmayan eşlerin tedaviye katılmalarının içmeme süresinin uzunluğu ile ilişkili olduğu ileri sürülmüştür (19). Çalışmamızın amacı ve düzenlenmesi yukarıdaki bulgularla karşılaştırılabilecek yetkinlikte değildir. Kliniğimizde haftada bir bağımlı eşleri ile etkileşime dayalı grup toplantıları yapılmaktadır.

Bu grup toplantılarının temel amaçlarından birisi eşleri de tedavi sürecine katmak ve bu süreci anlamalarına yardımcı olmaktır. Bunun dışında üç haftada bir olmak üzere eşler bağımlı ile birlikte bilinçlendirme toplantılarına katılmaktadır. Tedavi programı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi başka bir yazımızda verilmiştir (10). Çalışmamızın sonuçları, gözlem ve deneyimlerimiz ailenin de tedaviye katılma gerekliliğini güçlendirmektedir.

Daha önce benzer bir yöntemle bağımlılarda yaptığımız çalışmanın sonuçlarına bakıldığında (20); bağımlı eşlerindeki “bütünleşme” özelliğinin somut sonuç olarak daha zayıf olduğu söylenebilir. Bağımlıların bütünleşme ile ilgili sorulara verdikleri “evet” cevabı daha fazladır. Ancak bağımlıların hem yatarak hem de ayakta katıldıkları grup toplantısı sayısının daha fazla olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Eşler gruba iki kez katılmalarına rağmen “grupta bütünleşmeyi” veya bu gereksinimi düşündüren sorulara “evet” yanıtı vermişlerdir. Kesitsel ön çalışma niteliği taşıyan araştırmamızdaki bu sonuç; bağımlı eşlerinde de “grup desteğinin” önemli olduğunu düşündürmektedir. Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaya rastlanmaması nedeniyle bulgularımızı diğer çalışmalarla karşılaştırmak mümkün olmamıştır. Sonuç olarak bazı kısıtlılıkları olsa da ülkemiz için örnek niteliği olabilecek bu çalışmanın verileri ileriye dönük aile katımlı nüks etme durumu çalışmaları yapılması gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Gorski TT, Miller M. Staying Sober: A Guide for Relapse Prevention. Missouri, Herald House/Independence Press. 1986.
- 2- Lawson G, Peterson JS, Lawson A. Alcoholism and The Family: A Guide to Treatment and Prevention. Rockville, Apsen, 1983.
- 3- Steinglass P, Bennett L, Wolin SJ, Reiss D. The Alcoholic Family. New York, Basic Books, 1987.
- 4- Evans NJ, Jarvis PA. The group attitude scale. a measure of attraction to group. Small Group Behavior 1986; 17: 203-216.
- 5- Gorski TT. Intimacy and Recovery- A Work Shop Manual. Hazel Crest, Illinois, the CENAPS Corporation, 1984.
- 6- Türkcan A, Akvardar Y, Çakmak D. Alkol bağımlılarında algılanan sosyal destek. Poster Bildiri, 34. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Çeşme, İzmir, 29 Eylül 3 Ekim 1998.
- 7- Mc Crady BS. The family in the change process. In: Treating Addictive Behaviors: Processes of Change. Miller WR, Heather NH (Eds). New York, Plenum, 1986: 305-318.
- 8- Steinglass P. Family therapy:alcoholism. . In: Textbook of Substance Abuse Treatment. Galanter M., Kleber HD (Eds). Washington, DC: American Psychiatric Press Inc., 1994: 315-329.
- 9- Winer C. Working with couples. I. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi Özet Kitabı, İstanbul, 2002:34.
- 10- Kalyoncu A, Mırsal H, Pektaş Ö, ve ark. Yatarak tedavi gören alkol bağımlıları için örnek tedavi programı. Bağımlılık Dergisi 2000; 1: 27-31.

- 11- Hogg M. Grupta Bütünleşme. Çeviren: Aktaş AM. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1997.
- 12- American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 4.baskı Washington , DC: American Psychiatric Association, 1994 .
- 13- Yalom ID: The Theory and Practice of Group Psychotherapy. New York: Basic Book, 1975.
- 14- Yalom ID: Group Therapy and Alcoholism. Annals of the New York Academy of Sciences 233: 85-103, 1974.
- 15- Gliedman LH, Rosenthal D, Frank JD, Nash HT: Group therapy of alcoholics with concurrent group meetings with their wives. Quart J Stud Alcohol 1956;17:655-670.
- 16- Ewing JA, Long V, Wenzel GG:Concurrent group psychotherapy of alcoholics patients and wives. Int J Group Psychother 1961; 11:329-338.
- 17- Meeks DE,Kelly C:Family therapy with the families recovering alcoholics. Quart J Stud Alcohol 1970; 31: 399-413.
- 18- Steinglass P, Davis DI, Berensen D: Observations of conjointly hospitalized "alcoholic couples" during sobriety and intoxication: Implications for theory and therapy. Fam Process 1977; 16:1-16.
- 19- Marlatt GA, Gordon JR: Relapse Prevention. Maintenance Strategies in the Treatment of Addictive Behaviors. New York: Guilford Press, 1985.
- 20- Pektaş Ö, Pektaş A, Mırsal H, ve ark: "Ayık" alkol bağımlılarının "Grup Tutum Ölçeği" ile değerlendirilmesi. Bağımlılık Dergisi 2001; 2:124-126.